

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

**СИНТАГМИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ :
ПРОЛЕГОМЕНИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ**

до 80-річчя від дня народження
доктора юридичних наук, професора Юрія Миколайовича Оборотова
матеріали
всеукраїнської науково-практичної конференції

14 вересня 2026 року

Одеса
2026

Матеріали подано в авторській редакції

Синтагми сучасної юриспруденції : пролегомени правові інноватики. Пам'яті проф. Ю. М. Оборотова : (до 80-річчя від дня народж. д. ю. н., проф. Ю. М. Оборотова) : матер. Всеукр. наук.-практ. конф.(Одеса, 14 верес. 2026 р. Одеса : Нац. ун-т «Одеська юрид. академія», 2026. 274 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.33882>

Матеріали конференції, вміщені у цьому збірнику, відображають прагнення представників української правничої науки осмислити методологічне значення наукової спадщини Ю. М. Оборотова та розглянути актуальні проблеми розвитку сучасної юриспруденції. У працях авторів досліджуються питання методології юридичної науки, традиційні та інноваційні напрями розвитку права, трансформація держави, зміна правової реальності під впливом глобалізаційних, інтеграційних, інформаційних і технологічних процесів.

Окрему увагу приділено проблемам цифровізації права, ролі штучного інтелекту у трансформації юридичної діяльності, зміні форм правового регулювання, розвитку правової системи в умовах європейської інтеграції, а також переосмисленню фундаментальних категорій загальної теорії права та держави.

Бочкала Роман Олександрович

*Військовий журналіст, Голова Консультативно-експертної ради
при Державній кримінально-виконавчій службі України, член правління ГО «Стоп Корупції»*

DOI:

ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

Право на інформацію належить до тих правих категорій, зміст яких безпосередньо залежить від розвитку суспільства, способів комунікації та характеру взаємодії особи, суспільства та держави. Його формування не було одномоментним актом нормативного визначення. Спочатку правова думка зосереджувалася на свободі слова, забороні цензури та можливості поширювати погляди, тоді як одержання інформації тривалий час розглядалося лише як передумова реалізації інших свобод. Перехід до демократичної моделі держави змінив таке розуміння: інформація стала необхідною умовою усвідомленої участі особи у суспільному житті, контролю за діяльністю публічної влади та захисту власних прав.

Міжнародно-правове оформлення цієї ідеї пов'язане насамперед зі статтею 19 Загальної декларації прав людини 1948 р., яка включила до свободи переконань і їх вираження можливість шукати, одержувати та поширювати інформацію й ідеї будь-якими засобами та незалежно від державних кордонів [1]. Подібний підхід закріплено у статті 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [2] та статті 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [3]. Відтак право на інформацію історично сформувалося в межах свободи вираження поглядів, однак поступово набуло самостійного значення. Якщо свобода вираження спрямована переважно на зовнішній прояв думок, то право на інформацію охоплює ширший рух відомостей: їх пошук, одержання, створення, використання, зберігання, передавання і захист.

У національній правовій системі конституційною основою цього права є стаття 34 Конституції України. Вона гарантує кожному можливість вільно

збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на власний вибір [4]. Стаття 5 Закону України «Про інформацію» конкретизує цю можливість через вільне одержання, використання, поширення, зберігання та захист інформації, необхідної для реалізації особою своїх прав, свобод і законних інтересів [5]. Наведене законодавче закріплення є важливим, проте загальнотеоретична характеристика права на інформацію не може обмежуватися переліком передбачених законом дій. За кожною правомочністю перебуває юридично визнана міра свободи особи та кореспондуючий їй обов'язок держави не створювати необґрунтованих перешкод, а в установлених випадках забезпечувати реальну доступність суспільно значущих відомостей.

За своєю юридичною природою право на інформацію є основоположним, невідчужуваним і водночас комплексним правом. Воно не належить виключно до одного традиційного виду прав, оскільки поєднує особистий і політичний виміри та має інструментальне значення для здійснення соціальних, економічних, культурних й інших прав. Без відомостей про діяльність органів держави неможлива повноцінна участь у публічному управлінні; без інформації про стан довкілля, медичні послуги чи соціальні гарантії ускладнюється реалізація відповідних матеріальних прав. Тому місце права на інформацію в системі прав людини визначається подвійно: воно є самостійним правом і водночас засобом, через який інші права стають практично здійсненими. У науковій літературі обґрунтовано його інтегруюче значення для системи інформаційних прав людини [6, с. 100].

Зміст права на інформацію доцільно розкривати через сукупність взаємопов'язаних правомочностей. Право шукати інформацію передбачає можливість самостійно визначати джерела та способи отримання відомостей. Право одержувати інформацію охоплює доступ як до загальнодоступних джерел, так і до відомостей, які перебувають у володінні суб'єктів владних повноважень. Право використовувати інформацію дає особі змогу застосовувати її для задоволення власних законних потреб, формування позиції

та прийняття рішень. Право зберігати й поширювати інформацію забезпечує її подальший рух у суспільстві. Захист права на інформацію дає можливість вимагати поновлення порушеного права, оскаржувати безпідставну відмову в доступі, виправляти недостовірні відомості про себе та запобігати незаконному втручанням у сферу приватного життя.

Об'єктом права на інформацію є відомості та/або дані, щодо яких особа реалізує юридично забезпечені можливості пошуку, одержання, створення, зберігання, використання, поширення та захисту. Специфіка цього об'єкта полягає в його нематеріальній природі: інформація може бути зафіксована на матеріальному чи електронному носії, однак не ототожнюється з ним. Її передавання одній особі, як правило, не припиняє можливості використання іншими особами, проте зміст інформації та встановлений правовий режим можуть обмежувати доступ до неї й визначати допустимі способи її використання. Саме тому право на інформацію має розглядатися у взаємозв'язку з правом на повагу до приватного життя, захистом персональних даних, таємницею кореспонденції, охороною інтелектуальної власності та вимогами інформаційної безпеки.

Реалізація права на інформацію ґрунтується на системі засад, які визначають межі здійснення відповідних правомочностей та зміст кореспондуючих їм обов'язків держави. До них належать свобода доступу до інформації, відкритість діяльності органів державної влади, своєчасність, повнота й достовірність наданих відомостей, правомірність їх обробки та повага до прав інших осіб. Зазначені принципи виконують регулятивну функцію, оскільки становлять критерії оцінювання правомірності рішень, дій і бездіяльності суб'єктів, на яких покладено певні обов'язки. Визначальне місце серед них посідає презумпція відкритості публічної інформації, відповідно до якої обмеження доступу має винятковий характер і в кожному випадку потребує належного правового обґрунтування. Закон України «Про доступ до публічної інформації» нормативно закріплює цю засаду та встановлює спеціальний процедурний механізм одержання інформації, що перебуває у володінні

розпорядників [7]. За такого підходу позитивні обов'язки держави не зводяться до розгляду інформаційних запитів, а охоплюють належний облік і збереження документів, систематичне оприлюднення суспільно значущих відомостей, мотивування рішень про обмеження доступу та забезпечення ефективних процедур їх оскарження.

Юридичні гарантії права на інформацію утворюють систему нормативних, організаційних і процедурних засобів. До них належать конституційне закріплення права, деталізація правомочностей у законодавстві, визначення обов'язків розпорядників, встановлення строків і форм надання відповіді, діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, можливість адміністративного та судового оскарження, а також юридична відповідальність за порушення інформаційних прав. Ефективність цих гарантій визначається не їх формальною наявністю, а здатністю забезпечити своєчасне одержання інформації. Надання відомостей після втрати ними практичної цінності не завжди може вважатися належним поновленням порушеного права.

Право на інформацію не є абсолютним. Частина третя статті 34 Конституції України допускає його обмеження законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, для запобігання заворушенням чи кримінальним правопорушенням, охорони здоров'я населення, захисту репутації або прав інших осіб, запобігання розголошенню конфіденційно одержаної інформації та підтримання авторитету і неупередженості правосуддя. Проте сама наявність законної мети не виправдовує будь-якого обмеження. Воно повинно мати чітку правову підставу, переслідувати визначену легітимну мету, бути необхідним у демократичному суспільстві та пропорційним. Для обмеження доступу до публічної інформації стаття 6 спеціального Закону вимагає одночасного дотримання трьох умов: наявності захищеного законом інтересу, істотної шкоди цьому інтересу від розголошення та переважання такої шкоди над суспільним інтересом в отриманні інформації [7]. Таким чином, законним є не приховування певного

документа за формальною ознакою, а лише належно обґрунтоване обмеження доступу до конкретної інформації.

Цифровізація істотно змінює механізм здійснення права на інформацію. Цифрові платформи забезпечують швидкий пошук і поширення відомостей, електронні реєстри розширюють можливості контролю за публічною владою, а відкриті дані дають змогу повторно використовувати інформацію для суспільних та дослідницьких потреб. Водночас доступність великих масивів даних породжує нові ризики: нерівність доступу до інформації, залежність доступу від технічної інфраструктури, алгоритмічне ранжування відомостей, непрозоре видалення матеріалів, поширення недостовірної інформації та надмірне збирання персональних даних. За таких умов роль держави полягає не у встановленні загального контролю над інформаційним простором, а у створенні правових і організаційних умов, за яких технологічні посередники не звужують зміст права та не підміняють законні процедури власними непрозорими правилами.

Отже, формування права на інформацію відображає перехід від розуміння інформації як ресурсу, контрольованого владою, до її визнання необхідною умовою свободи особи та демократичної організації держави. Це право має комплексну юридичну природу, поєднує самостійне та інструментальне значення, а його зміст охоплює не лише одержання, а повний цикл правомірної інформаційної діяльності. Реальна реалізація права потребує поєднання невтручання держави з виконанням нею позитивних обов'язків щодо відкритості, доступності інформації та ефективного захисту. Цифровізація розширює способи здійснення права, але водночас вимагає оновлення гарантій прозорості, рівного доступу та захисту приватності. Тому подальший розвиток цього права має спрямовуватися не на механічне збільшення обсягу доступної інформації, а на забезпечення юридично гарантованої можливості особи своєчасно отримувати, оцінювати й використовувати достовірні відомості без свавільного втручання держави або цифрових посередників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
 2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
 3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
 4. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
 5. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 48, ст.650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
 6. Тихомиров О. О. Права людини: інформаційний вимір: монографія. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. 304 с. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/tihomirov_o.o._prava_lyudini_print.pdf
 7. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011, № 32, ст. 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
- Ключові слова:** право на інформацію, інформаційні права, права людини, доступ до інформації, публічна інформація, цифровізація.
- Key words:** right to information, information rights, human rights, access to information, public information, digitalisation.

Лисик Максим Анатолійович	
ПРАВОЗАКОННІСТЬ ЗВІЛЬНЕННЯ ПРОКУРОРІВ ЗА НЕПІДТВЕРДЖЕННЯ ІНВАЛІДНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	141
Завальнюк Сергій Володимирович	
ПОДОЛАННЯ ПРОГАЛИН У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ЯК НАПРЯМ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ У СФЕРІ МЕДІАЦІЇ.....	146
Подольан Юлія Олександрівна	
«ЗАВИЩЕННЯ ВАРТОСТІ» ЯК ПОЗАПРАВОВА КОНСТРУКЦІЯ: ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕНОСТІ ОЗНАК ОБ’ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 191 КК УКРАЇНИ.....	151
Савчук Вадим Степанович	
СУДОВЕ ЗАСІДАННЯ В РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦВ’ЯЗКУ: ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ДОСТОВІРНОСТІ ПОКАЗАНЬ	157
Хмельницький Богдан Станіславович	
ВІД АБСОЛЮТНОСТІ ПРАВА ДО КОНЦЕПЦІЇ ДОПУСТИМИХ ОБМЕЖЕНЬ: ТРАНСФОРМАЦІЯ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ.....	161
Мастістий Ілля Андрійович	
ПРАВОВА ДОКТРИНА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	166
Бочкала Роман Олександрович	
ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ	172
Рудницький Юлій Ігорович	
ПРАВО НОРМОТВОРЧОЇ ІНІЦІАТИВИ В МІСЦЕВІЙ РАДІ: КОЛО СУБ’ЄКТІВ І ЙОГО ОПТИМІЗАЦІЯ	178
Кучеренко Денис Сергійович	
ПОНЯТІЙНО-ПРАВОВЕ МИСЛЕННЯ У ДАВНЬОМУ РИМІ: МИСТЕЦТВО СИСТЕМАТИЗАЦІЇ.....	183
Шенцева Ольга Петрівна	
СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ІНДУСЬКОГО ПРАВА	188
СЕКЦІЯ 3. ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	193
Батанов Олександр Васильович	
ТРАДИЦІЇ У МУНІЦИПАЛЬНОМУ ПРАВІ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ У ФОКУСІ НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ Ю. М. ОБОРОТОВА	193
Іванченко Ольга Миколаївна	
ДЕРЖАВНА ВЛАДА І ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА МОДЕЛЬ ВЗАЄМОДІЇ.....	204
Ковбасюк Степан Валерійович	
ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ В ДОСЛІДЖЕННІ ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ.....	211